

Streszczenie

Niniejsza praca odnosi się do zasadniczego problemu badawczego, jaki leży u podstaw instytucji poręczenia wekslowego (awalu wekslowego), a mianowicie - charakteru prawnego odpowiedzialności, którą ponosi osoba zaciągająca zobowiązanie awalisty wekslowego. W związku z tym problemem badawczym sformułowana została następująca teza główna pracy, tj.: szczególny status odpowiedzialności cywilnej poręczyciela wekslowego przejawia się w tym że jest to odpowiedzialność samoistna, a nie akcesoryjna, abstrakcyjna, a nie kauzalna oraz solidarna, a nie autonomiczna. Ponadto, uzasadnione okazało się postawienie kilku tez dodatkowych, a mianowicie: 1) weksel oraz zaciągnięte na jego podstawie zobowiązania zaliczają się do kategorii prawnych zabezpieczeń wierzytelności; 2) dług wekslowy stanowi konieczną przesłankę odpowiedzialności wekslowej; 3) odpowiedzialność wekslowa stanowi *sui generis* postać odpowiedzialności cywilnej w zobowiązaniowych stosunkach prawnych; 4) model nakazowego procesu wekslowego zapewnia skuteczniejszą realizację odpowiedzialności wekslowej w porównaniu do klasycznej odpowiedzialności cywilnej.

Podejmowane rozważania podzielone zostały na pięć rozdziałów, które kolejno odzwierciedlają zwiększający się stopień uszczegółowienia badanej problematyki oraz zakończenie, zawierające najistotniejsze wnioski.

Rozdział pierwszy obejmuje kwestie, które z szerokiej perspektywy rzucają światło na dalszą analizę badanego zagadnienia oraz częściowo stanowią uzasadnienie dokonanego wyboru problemu badawczego. W rozdziale tym bowiem przedstawiona została nie tylko geneza instytucji poręczenia wekslowego, ale także jej znaczenie na przestrzeni wieków w obrocie prawnym i gospodarczym. Przedstawione zostały także zasadnicze funkcje, jakie aktualnie spełnia poręczenie wekslowe. Ponadto w rozdziale tym podjęta została próba zdefiniowania pojęcia prawnych zabezpieczeń wierzytelności oraz zaprezentowany został katalog wszystkich prawnych zabezpieczeń wierzytelności o rodowodzie prawnowekslowym.

Rozdział drugi porusza kwestie, dotyczące w sposób bezpośredni głównego wątku rozważań, mianowicie zjawiska odpowiedzialności wekslowej. Odpowiedzialność wekslowa jest analizowana na tle odpowiedzialności cywilnej, dlatego w pierwszej kolejności przedstawione zostały koncepcje odpowiedzialności cywilnej, jej struktura, funkcje i rodzaje. Dalsza analiza dotyczy weksla, jako podstawy odpowiedzialności, w tym warunków jakie musi spełniać taki dokument oraz właściwości, jakie go cechują. Kwestie te związane są ze wszystkimi rodzajami zobowiązań wekslowych, nie tylko z zobowiązaniem poręczyciela wekslowego. W tej części zostały wyjętej przed nawias wspólne elementy charakterystyczne dla odpowiedzialności wszystkich dłużników wekslowych.

Rozdział trzeci poświęcony został przesłankom powstania odpowiedzialności poręczyciela wekslowego i jego zakresowi. Podjęta została w nim próba scharakteryzowania poszczególnych przesłanek, w tym z uwzględnieniem ich formalnoprawnego lub materialnoprawnego charakteru. W rozdziale tym uwypuklona została również różnica między odpowiedzialnością wekslową a długiem wekslowym poręczyciela wekslowego.

Rozdział czwarty obejmuje zasadniczą materię rozważań. W rozdziale tym przedstawiona została analiza charakteru prawnego odpowiedzialności poręczyciela wekslowego, która obejmuje rozważania dotyczące cech tego rodzaju odpowiedzialności, w tym najważniejszych z nich, tj.: samodzielność, abstrakcyjność i solidarność. W rozdziale tym przedmiotem analizy jest również zakres odpowiedzialności poręczyciela wekslowego, który jest immanentnie związany z charakterem tejże odpowiedzialności.

Rozdział piąty obejmuje rozważania, związane z kwestią ustania odpowiedzialności poręczyciela wekslowego. W zakresie analizowanej problematyki szczególny nacisk położony został na możliwości uwolnienia się poręczyciela wekslowego od odpowiedzialności, w szczególności dopuszczalność tzw. zarzutów. W rozdziale tym pojawiają się również wątki natury praktycznej, związane z realizowaniem odpowiedzialności poręczyciela wekslowego na gruncie postępowania cywilnego w trakcie prowadzenia nakazowego procesu wekslowego.

W zakończeniu niniejszej pracy sformułowane zostały następujące główne wnioski:

1) Poręczenie wekslowe można zaliczyć do kategorii prawnych zabezpieczeń wierzytelności. Z uwagi na to, że zabezpiecza zapłatę weksla i jest udzielane wyłącznie za innego dłużnika wekslowego (awalata), ma status wewnętrznego zabezpieczenia wekslowego. Oznacza to, że poręczenie wekslowe ze swej istoty nie służy umocnieniu zobowiązania ze stosunku pozawekslowego osoby, za którą zostało udzielone (awalata).

2) Weksel jest papierem wartościowym konstytutywnym, który stanowi wyłączną podstawę odpowiedzialności cywilnej ponoszonej przez dłużników wekslowych. Dotyczy to w szczególności poręczyciela wekslowego, którego odpowiedzialność może istnieć wyłącznie z tego tytułu. Pojęcie odpowiedzialności wekslowej, które dość powszechnie używane jest w języku prawniczym oraz w toku stosowania prawa, znajduje swoje jednoznaczne zakotwiczenie w przepisach prawa wekslowego, może więc być również traktowane jako pojęcie języka prawnego. W sposób jednoznaczny wskazuje ono na to, co stanowi podstawę ponoszenia odpowiedzialności przez dłużnika, a mianowicie, że jest nią weksel.

3) Odpowiedzialność cywilna jest pojęciem odrębnym znaczeniowo od pojęcia długu i w przeprowadzonej analizie charakteru odpowiedzialności poręczyciela wekslowego takie oddzielne traktowanie obu zjawisk okazało się w pełni uzasadnione. Z punktu widzenia odpowiedzialności cywilnej poręczyciela wekslowego jego dług wekslowy stanowi wprawdzie konieczną, lecz niejedyną przesłankę jego odpowiedzialności.

4) Przewidzianym przez prawo sposobem realizacji odpowiedzialności wekslowej przeciwko dłużnikom wekslowym jest proces wekslowy. W toku tego procesu wierzyciel jest w stanie uzyskać wymierne korzyści, w szczególności prawne i majątkowe, z posiadania weksła, na podstawie którego dochodzi roszczenia przeciwko poręczycielowi wekslowemu. Nakaz zapłaty wydany na podstawie weksła jako jedyny spełnia w obrocie prawnym umożliwia niezwłoczne poniesienia odpowiedzialności przez poręczyciela wekslowego.

5) Analiza charakteru prawnego odpowiedzialności poręczyciela wekslowego dowiodła, że poręczyciel wekslowy ponosi osobistą, nieograniczoną i majątkową odpowiedzialność obligacyjną charakterystyczną dla reżimu kontraktowego. Jest to odpowiedzialność za własny dług poręczyciela wekslowego. Ponadto odpowiedzialność ta ma jednocześnie charakter ściśle gwarancyjny, obiektywny i nieodszkodowawczy, a także niesubsydiarny w stosunku do odpowiedzialności dłużnika, za którego poręczenia udzielono. Odpowiedzialność poręczyciela wekslowego wykazuje również dodatkowe szczególne cechy, będąc odpowiedzialnością samoistną, abstrakcyjną i solidarną.

6) Samodzielny z natury rzeczy charakter odpowiedzialności poręczyciela wekslowego doznaje jednak pewnych istotnych ograniczeń.

Po pierwsze, przesłanką powstania odpowiedzialności poręczyciela wekslowego jest istniejący na wekslu podpis złożony za awalata (bez względu na rzeczywiste zaciągnięcie zobowiązania przez awalata). Zależność tę określa się mianem akcesoryjności formalnej.

Po drugie, typ i przesłanki powstania odpowiedzialności awalata rzutują na przesłanki powstania odpowiedzialności poręczyciela wekslowego. Dotyczy to jednak wyłącznie spełnienia formalnych wymogów, stawianych przez prawo wekslowe dla powstania takiej odpowiedzialności.

Po trzecie, ograniczenia w zakresie odpowiedzialności wekslowej dokonane przez awalata, będą rzutowały również na ograniczenia odpowiedzialności poręczyciela wekslowego. Poręczyciel wekslowy może powoływać się na ograniczony zakres odpowiedzialności, jaki określił awalat.

Po czwarte, zapłata długu przez awalata, powoduje wygaśnięcie długu poręczyciela wekslowego, bowiem zapłata przez niego za weksel była celem zabezpieczenia.

Po piąte, zachowania wierzyciela, które mają wpływ na sytuację prawną awalata, wpływają również na sytuację prawną poręczyciela wekslowego. Zarówno awalata, jak i poręczyciela wekslowego wiąże węzeł solidarności, stąd też obaj mogą skorzystać na zachowaniu wierzyciela.

Abstract

This research work refers to the fundamental research problem underlying the institution of the bill of exchange guarantee (bill of exchange awal), namely - the legal nature of the liability of the person who enter into bill of exchange obligation thereof. In connection with this research problem, the following main thesis was formulated herein, i.e. the special status of civil liability of the bill of exchange guarantor is manifested in the fact that it is an independent, not accessory, abstract, not causal and joint, not autonomous liability. Moreover, it turned out to be justified to formulate several additional theses, i.e.: 1) the bill of exchange and existing obligations on its basis are included in the category of legal security of claims; 2) the bill of exchange debt is a necessary condition for the bill of exchange liability; 3) the bill of exchange liability is a sui generis form of the civil liability in legal contractual relations; 4) the model of the prescriptive bill of exchange process ensures more effective implementation of the bill of exchange liability in comparison with the classic civil liability.

The considerations are divided into five chapters, which successively reflect the increasing level of detail of the studied issues, and the ending, contains the most important conclusions.

The first chapter covers the issues which, from a broad perspective, shed light on the further analysis of the issue under study and partially justify the chosen research problem. This chapter presents not only the genesis of the bill of exchange guarantee institution, but also its significance over the centuries in legal and economic transactions. The main functions currently performed by the bill of exchange guarantee are also presented. In addition, this chapter attempts to define the concept of legal securities of claims and presents a catalog of all legal securities of claims with a bill of exchange's origin.

The second chapter deals with issues that directly affect the main thread of the discussion, namely the phenomenon of bill of exchange liability. The bill of exchange liability is analyzed against the background of civil liability, therefore the concepts of civil liability, its structure, functions and types are presented in the first place. Further analysis concerns the bill of exchange as the basis of liability, including the formal requirements which must be fulfilled by such a document and the properties hereof. These issues relate to all types of bill of exchange obligations, not only the bill of exchange guarantor. In this part, common elements characteristic of the liability of all bill of exchange debtors have been removed from parentheses. .

The third chapter is devoted to the prerequisites for the bill of exchange guarantor's liability and its scope. It attempts to characterize individual premises, including their formal

and legal nature. This chapter also highlights the difference between the bill of exchange guarantor's liability and the bill of exchange guarantor's debt.

Chapter four covers the main subject of considerations. This chapter presents an analysis of the legal nature of the liability of the bill of exchange guarantor, which includes considerations about the features of this type of liability, including the most important ones, i.e. independence, abstractness and solidarity. This chapter also analyzes the scope of the bill of exchange guarantor's liability, which is inherently related to the nature thereof.

Chapter five covers considerations related to the termination of liability of the bill of exchange guarantor. In this part, particular emphasis was placed on the possibility of releasing the bill of exchange guarantor from liability, in particular the admissibility of the so-called allegations. This chapter also includes practical threads related to the implementation of the liability of the bill of exchange guarantor under civil proceedings during the prescriptive bill of exchange process.

At the end of this study, the following main conclusions were formulated:

1) The bill of exchange guarantee may be included in the category of legal security of claims. Due to the fact that it secures the payment of the bill of exchange and is granted only for another bill of exchange debtor (avalat), it has the status of an internal bill of exchange security. This means that the bill of exchange guarantee by its nature does not strengthen the obligation under the non-bill of exchange relations of the person for whom it was granted (avalat).

2) The bill of exchange is a constitutive security which constitutes the sole basis of civil liability incurred by the debtors of the bill of exchange. This applies in particular to the bill of exchange guarantor, whose liability may exist solely on this basis. The concept of the bill of exchange liability, which is quite commonly used in legal language and in the application of the law, finds its unequivocal anchor in the provisions of the bill of exchange law, so it can also be treated as a concept of legal language. It clearly indicates what is the basis for the debtor's liability, namely the bill of exchange.

3) Civil liability is a concept distinct in meaning from that of debt, and in the analysis of the nature of the bill of exchange guarantor's liability, such a separate treatment of both phenomena turned out to be fully justified. From the point of view of the civil liability of the bill of exchange guarantor, his bill of exchange debt is indeed a necessary, but not the only condition for his liability.

4) The bill of exchange process is a method of executing the bill of exchange liability against debtors provided for by the law. In the course of this process, the creditor is able to obtain tangible benefits, in particular legal and property benefits, from having the bill of

exchange, on the basis of which claims are made against the bill of exchange guarantor. The payment order issued on the basis of the bill of exchange is the only one that complies with legal transactions, which enables the bill of exchange guarantor to be immediately liable.

5) The analysis of the legal nature of the liability of the bill of exchange guarantor proved that he bears personal, unlimited and property liability, which is characteristic of the contractual regime. It is the responsibility for the bill of exchange guarantor's own debt. Moreover, this liability is strictly guarantee, objective and non-compensatory, as well as non-subsidiary in relation to the liability of the debtor for whom was granted. The liability of the bill of exchange guarantor also has additional specific features, being an autonomous, abstract and joint and several liability.

6) The independent nature of the liability of the bill of exchange guarantor, however, exhibits quite significant limitations. Firstly, the premise for the liability of the bill of exchange guarantor is the signature on the bill of exchange made for the avalata (regardless of the actual incurring of the liabilities by the avalata). This dependence is called formal accessory availability. Secondly, the type and conditions for avalat liability affect the conditions for liability of the bill of exchange guarantor. However, this applies only to the fulfillment of the formal requirements set out by the bill of exchange law for the emergence of such liability. Thirdly, the limitations on the bill of exchange liability introduced by avalata will also affect the limitations of the bill of exchange guarantor. The bill of exchange guarantor may invoke the limited scope of liability defined by avalat. Fourth, the payment of the debt by the avalat causes the expiry of the debt of the bill of exchange guarantor, because his payment for the bill of exchange was the purpose of securing. Fifth, the creditor's behavior that affects the legal position of the avalat also affects the legal position of the bill of exchange guarantor. Both the avalat and the bill of exchange guarantor are bound by a bond of solidarity, hence both of them can benefit from the creditor's behavior.